

harccal két hónapi szabadságot kap a Fürjes és Krausz cég főkönyvelője, hogy a falusi levegőn kissé megrepárlhassa a tüdejét. Így jut el egy baranyai faluba, a nagybátyjához s itt beleszeret a részeges tanító feleségébe. Szép, csöndes, szomorkás regény ez, a két főalak mindössze egy csókiig jut el benne s akkor vége a szabadságnak, de a finomtollú Sásdi annyi falusi drámáról lebbenti föl a leplet, néhány könnyen odavetett képben oly mély témákat érint, hogy olvasás közben inkább ezek fognak meg bennünket, mint a kedves és gyöngyelelkű Balázs főkönyvelő mélabús szerelme.

Ezek az ormánysági ízzel beszélő kapzsi parasztok nem ismeretlenek előttünk, de ha századszor olvasunk róluk, akkor sem lehet részvétlenül elmenni tudóvésztenyészítő nedves lakásaik és gyerekeik pusztulása mellett. Pedig ők maguk részvétlenek a saját pusztulásukkal szemben és úgy igaz, ahogy Sásdi írja: négy mázsa rozsert, egy lóért mindig nagyobb áldozatra, nélkülözésre, munkára képesek, mint egy gyerek életének a megmentéséért.

Igen finom figurákat rajzolt meg a nagybácsi és a nagynéni alakjában és a regénynek talán legmagkapóbb része ennek a Pista bácsinak a története, aki nyolc gyermeket temetett el s most, hogy a sors törvénytelen gyerek apjává tette, kénytelen felárgoló apai szeretetét elnyomni, nehogy szegény feleségét megbántsa.

A mindvégig ízléssel és pompás magyarsággal megírt könyv új sikerét jelenti a szerzőnek.

M. Gy.

Pantjelejmon Romanov: Három pár selyemharisnya. Regény. Athenaeum.

A forradalomutáni orosz irodalom szinte «organikus» cáfolata a kezdeti bolsevizmus művészetpolitikájának;

annak a nem először felvetődött hatalmi gondolatnak, mely az irodalmat és művészetet állameszmei szempontok alapján irányítható, sőt feltétlenül irányításra szoruló «anyagnak» véli. Ez a gondolat mindenkor politikai elme szülötte, tehát olyan embertípusé, amelyik véralkatánál, idegrendszerénél fogva inkább diktatórikus hajlamú és gyakorlati beállítottságú; épp ezért tekinti a művészetet a társadalmi közösség valami egészen másodlagos értékű életmegnyilvánulásának. Irodalom és művészet csupán abban a formában érdekli, mellyel ezt a — szerinte — magasabb állami vagy társadalmi eszmét szolgálja. A hatalmi gondolaton alapuló államrendszerek minden időben meg is követelték az irodalom lojális alkalmazkodását. A cári autokrácia is. Ennek az erőszakos művészetpolitikának ellenhatásaként az orosz irodalom szelleme egészen a forradalmas irány felé fordult, megtelt magas feszültségű politikummal s az orosz költő nyugateurópai írotársainál sokkalta mélyebben és forróbban érezte a társadalomkritika szükségességét, az irodalom prófétai elhivatottságát, jövőépítő és célzatosan lélekjavító szerepét.

Mikor az orosz bolsevizmus első, ú. n. «harcos» korszaka lezárult, az addig ájult irodalom is kezdte felémelni a fejét. A kinevezett, hivatalos írókkal dolgozó, kollektív-központi irányítású mozgalom tökéletesen csődöt mondott. Akik ezek közül az állami írók közül igazán tehetségesek voltak, műveikben éppoly kevésbé hirdetnek kollektív gondolatot, mint irodalmi apáik. Azok a fiatal költők pedig, akik a művészetek szabad piacán talentumuk révén jutottak el a népszerűséghez, egészen a régi irodalom iskolapadjaiban értek naggyá. Azonban e régi irodalom hagyományos hivatása — mint fentebb is említettük — éppen a fenn-

álló hatalmi renddel való szembehe-lyezkedés volt; azután a társadalom élénk bírálata és az egyéni sors védelme ebben a sorvasztó társadalmi légkörben.

A szovjetkor fiatal írói csaknem kivétel nélkül magukévá tették és tovább fejlesztették ezt a szellemi örökséget.

A megváltozott világ súlyos li-dércnyomása ül ezeken az új lelke-ken: ha írnak, ettől a tehertől sze-retrnének szabadulni. Nem láthat-nak mást, nem írhatnak másról. Örök tárgyak: változott világban a megváltozott ember.

Mert a keret, a külsőség átala-kulásánál összehasonlíthatatlanul szomorúbb és szörnyűbb az egyének eltorzulása. Nem az a körülmény, hogy Kisljakov, az alkotó mérnök munkássá csúszik le vagy: mert teremtő képességét többé nem bont-hatja ki nagyszabású tervekben s akkora tudással és tehetséggel, mint az övé, egészen elütő s csaknem ter-méketlen munkakörben kell tengőd-nie: végeredményben ezek is keretek csupán. Ennél sokkalta döbbenőbb a lelkek kicserélődése. A bolsevizmus lerombolt minden eszményt, minden hitet, minden reményt. Az emberi látókör beszűkül, nincs többé sza-bad lélegzet, szélesebb kitárulás, messzibb cél, tágabb horizont: az élet kicsi harapásokká, apró jólaká-sokká züllik. Kisljakov mérnök há-zassága a főiskolát végzett Jelena Viktorovnával rokonlelkek eszményi társulása volt. Mit számított az haj-dan, hogy a nő öt esztendővel idő-sebb férjénél? Barátok voltak és munkatársak voltak. Csakhogy akkor-azelőtt tizennyolcezer rubelt jövedelmezett az állása havonta, ma kétszázötvenet. S tucatnyi házaspár él egymás nyakán egyetlen lakásban: mi lehet ebben a borzalmas zsúfol-tásban Kisljakovék házasságából? Örök perlekedés, harag, gyűlölet. S a

mérnök tovább aljasodik. Elárulja legjobb barátját: feleségével, Ta-marával, ezzel a szegény, egzaltált szovjet-Bovarynéval szerelmi vi-szonyt sző. Tamara fiatal és szép; és mélységesen undorodik a minden-napok végtelen nyomorától, a rossz ruháktól és a rongyos harisnyáktól és természetesen: filmszínésznő sze-retne lenni.

Balsorsa azután keresztezi is út-ját egy külföldi filmrendezővel. Ez a külföldi — igazi külföldi. Kivüle és felette áll az orosz tragédiának. Nincs szeme ennek a roppant összeomlás-nak a méreteihez. Nem érzi, mert nem is érezheti azt a reménytelen és végeláthatatlan nyomort, mely ezt a népet sújtja; honnan sejtethné védett és ápoltt önzésében, mit je-lent a polgáriassultság magasából belezuhanni barbár idők őszállapotába, nélkülözni a művelt európai ezer apró szükségességeit és ami a leg-főbb, legfájóbb, elveszteni éniük szabadságát s legelemibb önrendel-kezési jogunkat. S a nyugati ember göggjével állapítja meg, a mai Orosz-országban három pár selyemharis-nyáért minden nő megvehető.

Ez a «három pár selyemharisnya» fejezi be Tamara sorsát. A nagy, szép, izgalmas, boldog élet helyett három pár selyemharisnya.

Pantjelejmon Romanovot egyik méltatója, Pjotr Piljszkij szerint iro-dalmi rokonság fűzi Tolsztojhoz és Gogoljhoz. Ime az új Karenina Anna. Ábrándjai, melyek megtöltik és elkeserítik ijesztően sivár hétköz- napjait s amelyekért végül célja- vesztett életét is odaveti: egy moziba- járó süldőleányka betegsége.

Ahogy Tamara élete összeomlott, úgy pusztul a többi is. Kisljakovék marakodásainak végül is válás vet véget. A mérnök azután a házban grasszáló gyerekek Budjennij-cso- portja elől kénytelen egy egészen távoleső városrészbe menekülni, ahol

senki sem ismeri. A múzeumban, ahol dolgozik, a bevonuló politika ugyanígy zilál szét minden értéket. A szak tudós régi igazgatót elkergetik. A tisztviselők állandó rettegésben végzik munkájukat. Ám az új elvtársvezető is csak addig jó, amíg idejét a kommunista sejtnek áldozza. Amint figyelme valamilyen terv, valamilyen egyéni alkotás felé lendül, már gyanus — távoznia kell.

Amint e rövid összefoglalásból is látjuk, Pantjelejmon Romanov Oroszországában haldoklik az élet. Lassú halál ez. Fojtó, füledt pára áramlik e lapokból, mocsárgőz: a mai Oroszország fertőzött légköre.

Mert hiába «pjetiletka» és traktor és szédületes tempó: Oroszország már egyszer hírhedtté vált Potemkin-falvairól. S az irodalom, ez az egyetlen élő organizmus az egyetemes haldoklásban, meg fogja mutatni a világnak és a történelemnek, mi csoda szörnyű, ástító űr feketéllik a bolsevizmus festett kulisszái mögött.

Szakáts László.

François Mauriac: A Frontenac-misztérium. (Vigilia-könyvek 2.)

Mauriac nevét a *Korunk Szava* és a köréje tömörült fiatal írógárda dobta be a szélesebb értelemben vett magyar köztudatba. Idézték, írtak róla és most magát Mauriacot is megszólaltatták, úgy hisszük éppen időben. Reméljük, hogy ezzel a regény nyel Mauriac elnyeri a magyar írók becsülése mellé a magyar közönség rokonszenvét is. A fiatal írónemzedéknek pedig bizonyítékul szolgálhat ez a könyv arra, hogy nemcsak beszélt Mauriacról, hanem méltán beszélt róla. És fegyverük is lehet a *Frontenac-misztérium* egy európaibb értelmű katolikus regény követelésében, amely merőben más, mint azok a könyvek, amelyeket nálunk «katolikus regény» fölírással dobtak a könyvpiacra.

Mauriac regénye már a címében is hirdeti azt a misztikumot, amely tartalmában kifejezést nyer. A történet egy, a katholicizmus mélyen átítatott család tagjainak, a Frontenacoknak az élete. A «misztérium» az a szinte természetfölötti vonzó légkör, amely mindenkit lenyűgöz, ki ennek a családnak a környezetébe kerül. Ez a csak lírával kifejezhető és érzékelhető kereszténység még az istentagadó nagybácsi szeretőjét is megérinti. Ebben a regényben még a telefondrótok szárait is valami misztikus ragyogású glóriola veszi körül, mert a Frontenac anyát kötik össze a Frontenac fiúval. Remekbekészült könyv, mely a benne visszaadott modern és keresztény élet művészi rajzával legjobb bizonyítéka annak, hogy az örök vallás mennyire át tudja hatni a mai életnek szinte minden hétköznapi és vasárnapi vonatkozását. Régóta nem olvastunk külföldi írótól magyar fordításban ilyen finom és művészi könyvet és különösen öröm számunkra az, hogy a Frontenac-misztérium magyar fordításának és kiadásának a dicsősége azoké, akiket megillet, fiatal írónké.

Szabó Zoltán.

L. F. Céline: Utazás az éjszaka mélyére. Nova kiadása. 1934.

1. Franciaországban évente két regény lesz híres. Az egyik, amelyik megnyeri a Goncourt-díjat, a másik — amelyiknek meg kellett volna nyernie. L. F. Céline regénye nem nyerte meg, vesztes maradt Mazeline közepes, sehideg-semeleg Balzac-utánérzésével szemben. Az *Utazás az éjszaka mélyére* mindennek mondható, csak nem lagymatagnak. Szinte szokatlanul erős, goromba, néhol teljesen anarkista alkotás. Életrajzi elemek duzzasztják föl, keserű líraiság árad benne.

2. Közepében divatos embertípus áll: a magányos ember. A huszadik század technikai iramának első biztos